

ONUF'UN SOSYAL İNŞACILIK ANLAYIŞI

Ertuğrul GÖKÇEKUYU¹

Öz

Nicholas Greenwood Onuf 1989 tarihinde “*World of Our Making*” isimli kitabını Uluslararası İlişkiler literatürüne kazandırmıştır. Türkçeye “*Yaptığımız*” veya “*Kurduğumuz Dünya*” olarak da çevirebileceğimiz bu kitap Sosyal İnşacılık (*Social Constructivism*) kavramını Uluslararası İlişkiler alanına taşıyan ilk isimlerden biri olarak bilinir. Okuduğum eser Routledge yayınevi tarafından 2013 tarihinde yayınlanan baskısıdır. Eserin henüz dilimize bir çevirisi bulunmamakla beraber, Onuf'u ve bu eserini tanımanın ve tanıtmının konstrüktivizm çalışan veya çalışmak isteyen Uluslararası İlişkiler talebeleri için faydalı olacağına derinden inanıyorum. Zira Onuf alanın önde gelen diğer isimleri Friedrich Kratochwill ve Alexander Wendt'den birçok önemli noktada ayrı düşmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal İnşacılık, Nicholas Greenwood Onuf, Constructivism, Konstrüktivizm, Uluslararası İlişkiler

JEL Kodları: F50, F51

ONUF'S UNDERSTANDING OF SOCIAL CONSTRUCTIVISM

Abstract

Nicholas Greenwood Onuf wrote his book “*World of Our Making*” in 1989 and is known to be the first to link the concept of Social Constructivism to the field of International Relations. The work I read was the 2013 edition published by Routledge. Although there is no translation of this valuable work into the Turkish language yet, I profoundly believe that getting to know and promoting Onuf's work will be timely and beneficial for the students of International Relations who work or want to work in this fairly new field also called as Social Constructivism. As there are other theorists Onuf has a special place where his work differs from other prominent names in the field such as Friedrich Kratochwill and Alexander Wendt on many important points.

Keywords: Social Constructivism, Nicholas Greenwood Onuf, Constructivism, International Relations

JEL Codes: F50, F51

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Anadolu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, egokcekuyu@anadolu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-5037-499X>

NICHOLAS ONUF VE ‘WORLD OF OUR MAKING’

Onuf eserin başında soyut ve oldukça felsefi bir derinlik arayışında olduğu izlenimi verse de, kitabın ilerleyen sayfalarında sistematik ve metodolojik bir yol izlemiştir (Gökçekuyu, 2021, s.72). Hatta bu metodolojik çalışma hassasiyeti, anlaşılması oldukça yorucu ve karışık açıklamalar içeren Immanuel Kant, David Hume, Jeremy Bentham, Max Weber, Machiavelli, Thomas Hobbes ve John Locke gibi geçmiş yüzyılların tanınmış fikir insanlarının düşüncelerini sarih bir yazı stili ile anlaşılır hale getirmesidir (Arı ve Kıran, 2011, s.52). Onuf eserinde sosyal inşacılığın ana düşüncesini liberalizm ve realizm gibi mevcut paradigmlar ve ana akımlar üzerinden mukayeseli bir şekilde anlatmış. Kitabın ana düşüncesi “kural-yönetir” yani “rule-rules” ikilemi ile özetlenmiştir (Onuf, 2013, s.79). Bunu yaparken de literatürde soyut düşüncelerinden dolayı eleştirildiğini fakat amacının kapsayıcı ve uluslararası ilişkiler alanını açıklayabilecek bir *teori* geliştirmek olduğunu ifade eder. Onuf için böylesi kapsamlı bir çalışmanın eleştirilmesi de aslında oldukça doğaldır (Palan, 2000, s.576). Eser iki kısma ayrılmıştır, birinci kısımda ana başlıklar (i) kural, (ii) hukuk ve lisan, (iii) akıl, yargı kültür ve (iv) düzen sorunu olarak sınıflandırılmıştır. İkinci kısım ise, (i) “anarşinin” varsayımı, (ii) siyasi toplum, (iii) dünya siyaseti ve (vi) rasyonalite ve kaynaklardır.

Sosyal inşacılık düşüncesinde “işlevsel paradigma” (*operative paradigm*) sosyal gerçekliğin farkında olabilmek ve görebilmek için önemlidir (Onuf, 2013, s.69). Bu bağlamda liberalizm ve realizm gibi düşünce sistemleri işlevsel birer paradigmadırlar. Bu paradigmların içlerinde soyut taşıyıcı kavramlar (*abstract containers*) barındırırlar. Bu soyut taşıyıcılar fonksiyonel olup, toplum içinde kullanılan lisan (*language*) tarafından anlamlandırılır ve insanların tavır ve tutumlarını sosyalleştirir ve yön verirler (Yesevi, 2021, s.58). Eserin merkezinde “sosyal gerçeklik” (*social reality*) ve “siyasi toplum” (*political society*) gibi kavramlar yer alır (Onuf, 2013, s.106–66). Sosyal inşacılık bu tür kavramların sabit olamayacaklarını ve insanlığın değişen şartlarına göre anlamlandırıldığını savunur. Gelişen ve büyüyen bu ifadeler Onuf’un bahsettiği “kuralları” teşkil eder (Büyüktanır, 2015, s.8). Onuf sistematik bir yol izleyerek önce Siyaset Bilimini tarihsel önemine göre David Easton, Kant, Ludwig Witgenstein gibi isimler üzerinden okur. Bu tarihsel yaklaşımda “Uluslararası İlişkiler” Amerika Birleşik Devletleri’nin yeni yüzyılda damgasını vurduğu çok yeni bir alandır.

Onuf kitabın önemli bir kısmında “teori” nedir sorusuna da yanıt verir (Onuf, 2013, s.8). Bir teori oluşturabilmek bir bilim insanı için ulaşılabilecek en üst olgudur ve Onuf yola mevcut teorilerden daha iyi bir *sosyal teori* oluşturmak için çıkmıştır. Diğer konstrüktivistler gibi Onuf da sosyal inşacılığın sosyal olan her alana uygunluğunu ifade eder. Buna göre Onuf’un sosyal inşacılık düşüncesinde bir fert bir guruptan veya bir gurup bir fertten daha önce gelmez. Her türlü sosyal olgu, ister fert, ister gurup, ister lisan, fikir,

inanç veya değer olsun birbirlerini destekleyen, takip eden oluşturu (constitutive) olgulardır. Bu düşünce realistler ve liberaller tarafından eleştiriye maruz bırakılan bir durumdur. Bu sebepten dolayı Onuf sosyal gerçekliğin fikir, norm ve değer gibi fenomenolojik sayılabilecek soyut kavramlar üzerinden oluştuğunu savunsa da, bu tür olguların asla kapsamlı birer kategori (category) olamayacağını savunur. Özellikle de realizmin korku algısı üzerinden tam da bunu yapma eğiliminde olduğunu söyler ve eleştirir. Oysa içinde bulunulan sosyal gerçeklik kategorik olmayan korku, acı, sevinç gibi gözlemlenebilen faktörler üzerinden değil sosyal inşacılığın temelini oluşturan üç ana kategori ile açıklanabilir. Bunlar, açıklayıcı (instructive), buyurucu (directive) ve bağlayıcı olan (commitment) kategorilerdir. Bu kategoriler aynı zamanda toplumların lisanlarına yansıyan karşılıkları vardır. Bunlar, hakikat içeren (assertive), zorunluluk ifade eden (directive) ve bağlılık ifade eden (commissive) kurallar olup toplumların özlerine işler ve toplumsal kültürün oluşumunu sağlar.

Yine vurgulanan diğer bir nokta ise realistlerin kurguladığı struktüralist (structuralist) kavramının konstrüktivizmden ayrılığıdır. Struktüralizm realistlere göre materyalist argümanlar üzerinden kurulur ve toplumda gözlemlenebilecek korku, acı gibi faktörleri değişmez sabit gerçeklik gibi konumlandırır. Realistlere göre kelime, anlam, değer, inanç veya kültür gibi faktörleri önemsenmez. Sosyal inşacılık soyut anlam taşıyan her şeyin zaman içinde değişebilme kapasitesini vurgular. Bu açıdan da sosyal siyasetin oluşumunda rol oynayan soyut kavramların ve bahsi geçen üç kategorinin farklı varyasyonlarına göre sistemsel çeşitliliği savunur. Zira dünya da liberalizm 'in yanı sıra birçok farklı insan toplulukları vardır fakat genel anlamda göz ardı edilirler. Yine bu konuya ilişkin Foucault ve Derrida gibi post-struktüralistlerin siyasetin alanı olan güç ve kuvvet gibi kavramları lisan ve anlamlarını parçalarına bölerek (deconstructivism) yeniden anlamlandırmaya çalışmalarını yanlış bulmaz. Bunun sebebi ise post-struktüralistlerin teoriden uzak tarihsel ve anlamsal bakış açılarını yenilikçi bulmasıdır. Fakat Onuf lisan, anlam gibi değişkenler üzerinden kapsamlı bir teori geliştirmeyi amaç edinmiştir ve onu asıl meşgul eden kavram konstrüktivizm ve uluslararası ilişkiler alanında varsayılan anarşi sorunsalıdır.

Onuf bu noktada siyaset biliminin uluslararası alanda güç kavramına yapılan vurgunun ve otoritesizlikten kaynaklanan asimetric düzenin anarşi ile alakasının realist-liberal paradigmanın merkezi domine etmelerine bağlar. Buna göre konstrüktivizm düşüncesinde anarşi kavramı uluslararası ilişkiler alanını tanımlayan tek faktör olamaz (Onuf, 2013, s. 14). Bu düşünce realizm ve liberalizm gibi ideolojik yaklaşımların batı dünyasında merkezi düzeninden kaynaklanmaktadır. Liberalizm beraberinde getirdiği kapitalist ekonomik sistemin son yüzyılda popülerleşmesinde Bentham'ın faydacı (utilitarian) pozitivist yaklaşımı liberalizme ahlaki bir boyut katmıştır (Onuf, 2013, s. 19). Bunun aksi durum, yani Onuf'un savunduğu durum ise uluslararası ilişkiler alanında liberalizmin paradigma olarak mutlak hakimiyetinin ve

uluslararası alanda varsayılan anarşinin (uluslararası alanda sosyal boyutun olmadığı vurgusu) (Onuƒ, 2013, s. 185)² sadece bir ifade olduğudur.

Dolayısıyla konstruktivizm kısaca, siyasi toplum (*political society*) olarak ifade edilen varoluşun içinde insan ile beraber kural(ların) (*rule*) varlığına işaret eder ve bu kurallar belirleyici olduğunda insan davranışına (*human conduct*) rehberlik eden ve sosyal mana (*social meaning*) yükleyen kategorilerdir. Onuƒ'a göre bir toplumda kurallar eşit olmayan bir dağılıma sebebiyet veriyorsa, bu da netice olarak bir kural kabul edilir. Kurallar olmadan bir sosyal toplumun var olması mümkün olmadığı gibi, kuralların varlığı birçok avantajı da içinde barındırır. Siyaset ise doğası itibari ile kendini g kurallarından dolayı asimetrik olan ilişkileri sosyal toplumun üzerine empoze eder. Sorgulanması gereken nokta ise var olan sistemin kime veya kimlere öncelik (*privilege*) ve avantaj sağladığıdır (Onuƒ, 2013, s.223). Bu sebepten dolayı kamuoyu yani toplumda yaşayan fertlerin düşünceleri (*public opinion*) kuralların uygulanıp uygulanmadığı konusunda bir sağlamadır ve adaletin tesisinde hukukun (kuralların) nemini ön plana çıkartır (Gokcekuyu, 2022, s. 215–216).

Eser Onuƒ'ın baştan sona kadar kurguladığı açıklayıcı, buyurucu ve bağlayıcı l kategorilerin paradigmalarda oluşumda belirleyici rol oynadığını ifade etmesidir. Bazen bazı kurallar dan fazla bazen daha az olsa da bu durum sosyal toplumun kullandığı lisana, kelimelere ve davranışlara yansır. Kelimeler etkin olan kuralların anlamlarını yüklenirler ve bu anlamlar sosyal toplumun karakterini oluşturur. Onuƒ rnek olarak Marx ve Weber'in fikirlerinde ne çıkan alt-üst yapı ayrımlarına da işaret eder ve bu yapıların bugün sosyal dokunun görünmez bir parçası olduğunu anlatır. Buna göre ekonomik ve siyasi elitler toplumu eşitlik, özgürlük, seçme hakkı, kontratlı iř ve hukuk gibi kavramlar üzerinden kendi çıkarlarını dolaylı yoldan besleyecek bir kültür haline getirmişlerdir. Bugün aslında fertler ifade edildiği kadar ne eşit ne de özgürdürler, çünkü çalışanın işveren kadar alternatifleri yoktur. Kontrat bittiği veya iptal edildiği an emeğini satan fert için hayatta kalma savaşı başlamıştır. Fertler yüklenen anlamlar ile oluşan toplumsal kültürün neticesinde kendi çıkarlarını eşit Őartlarda ve özgürce gdememektedir ve gelecek korkusunu ve işini kaybetme riskini en az seviyede tutabilmek için ekonomik ve siyasi elitler ile sözleşmeler yapmak mecburiyetindedirler. Bu mecburiyet ise l kuraldan “commitment” kategorisine girmektedir. Böylece fert eşit olmayan Őartlar altında Őartlar daha iyi olan karşı tarafa bağlı (commitment) kalmak mecburiyetindedir.

Bu durum uluslararası ilişkiler alanına da bu denklem üzerinden yansır. Uluslararası ilişkiler alanın küçük ve büyük birçok ulus-devletlerden oluşur. Liberalizm ve realizm gibi dominant olan paradigmalarda

² Onuƒ'un vurgusudur.

uluslararası alanda “anarşinin” olduğunu varsayarlar. Diğer bir deyişle anarşi merkezi küresel bir otoritenin yoksunluğudur. Fakat Onuf’a göre anarşiden ziyade sert bir hiyerarşi vardır. Anarşik düzen uluslararası alanda merkezi bir otoritenin olmadığı anlamına gelse de Robert Keohane, Kenneth Waltz, Immanuel Wallerstein gibi uluslararası ilişkiler teorisyenleri devletlerin sahip oldukları kuvvet ve nüfuz açısından asimetrik bir hiyerarşik düzenin olduğunu kabul ederler. Dolayısıyla hegemon olan bir güç, etki alanında birçok devletleri barındırabilir. Hegemon güç direkt yönetmek yerine uluslararası kurumlar inşa ederek “instructive” kategorisinde devletleri belli bir nüfuz dairesi içinde tutar. Laswell’e göre siyaset ‘etkin olanı ve etkisini’ çalışmaktır. Onuf’un bu eserinde sosyal inşacılık kuramı analizi bugün uluslararası ilişkiler alanında etkin olan aktörlerin (devletler, kurumlar vs.) toplumların ürettikleri değerleri kontrol etme arzusu içinde olmalarıdır. Zira dünya siyaseti değerlerin oluşturduğu çizginin şekli ve yapısı etrafında kümelenirler (Onuf, 2013, s.231).³ Her ne kadar dünya sosyal bir yapı olsa da maddi çevre eylem gerektirir. Bu yüzden de sosyal gerçeklik Onuf’a göre kelimelerin önemini vurgulasa da sosyal inşacılık eylemler ile başlar (Onuf, 2013, s. 231).

YAZAR BEYANI / AUTHOR STATEMENT

Araştırmacı herhangi bir çıkar çatışması bildirmemiştir.

KAYNAKÇA

- Arı, Ö., & Kıran, A. (2011). Uluslararası ilişkilerde sosyal inşacılık. *EKEV Akademi Dergisi*, 15(46), 49-64.
- Büyüktanır, D. (2015). Toplumsal inşacı yaklaşım ve Avrupa bütünleşmesinin açıklanmasına katkıları. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 14(2), 1-24.
- Gokcekuyu, E. (2021). Political appraisals constituting tolerant versus radical identities: An empirical comparison between Dutch and British Muslims. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 3(1), 68-81.
- Gokcekuyu, E. (2022). Does someone else’s industry contribute to democratization?. *Fenerbahçe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 214-216.
- Onuf, N. (2013). *World of our making: Rules and rule in social theory and international relations*. (1. Baskı). London: Routledge
- Palan, R. (2000). A world of their making: an evaluation of the constructivist critique in International Relations. *Review of International Studies*, 26(4), 575-598.

³ The shape and composition of the value patterns of mankind as a whole.

Yesevi, . G. (2021). Uluslararası ilişkiler bilim dalında sosyal inşacılık yaklaşımının incelenmesi. *Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 12(22), 52-74.